

Lausuntopyyntö

Helsinki 16.10.2020

SISÄMINISTERIÖ

SM kirjaamo SM2027926

00.01.05.00

16.10.2020 SMDno-2019–1708

Asia: Lausunto, sisäisen turvallisuuden selonteko ja kehittämislinjaukset

Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry kiittää mahdollisuudesta lausua siitä, millaisia päätöksiä sisäisen turvallisuuden selonteossa tulisi tehdä, jotta Suomi olisi maailman turvallisimman maan edelleen vuonna 2030 ja nykyistä turvallisempi.

Lausunnossa pyydetään keskittymään ehdotuksiin, jotka koskevat onnettomuuksia ja tapaturmia, turvallisuuden tunnetta ja rikollisuutta sekä näihin liittyviä palveluita. Lausunnossa pyydetään vastaamaan kahteen kysymykseen:

- 1. Mitä poliittisia päätöksiä tulisi tehdä, jotta Suomi olisi nykyistä turvallisempi tai vähintään yhtä turvallinen teidän edustamanne väestöryhmän, asian tai elämän osa-alueen näkökulmasta?*
- 2. Miten esittämänne päätökset tai linjaukset edistäisivät sisäistä turvallisuutta?*

Päihteet ovat yksi keskeisimpiä sisäisen turvallisuuden uhkia. Nostamme lausunnossamme esiin kolme Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry:n näkökulmasta keskeistä teemaa sisäisen turvallisuuden vahvistamisessa ja kehittämisessä.

1) Ehkäisevä päihdetyö

Alkoholi ja muut päihteet ovat merkittäviä osatekijöitä niin onnettomuuksissa ja tapaturmissa, kansalaisten turvallisuuden tunteessa kuin rikollisuudessa. Päihteiden käyttö liittyy syrjäytymiseen ja sosioekonomiseen eriarvoisuuteen eri väestöryhmien välillä.

Poliittiset päätökset:

- Ehkäisevälle päihdetyölle tulee varmistaa riittävät resurssit ja rakenteet, jotta Suomi olisi yksi maailman turvallisimmista maista myös vuonna 2030. Vaikuttavaa**

ehkäisevää päihdetyötä tulee jatkossakin toteuttaa laaja-alaisesti yksilö-, yhteisö- ja yhteiskuntatasoilla.

- **Tulevaisuudessa hyvinvointialueille/maakunnille tulee varmistaa riittävät ehkäisevän päihdetyön rakenteet ja resurssit, joilla osaltaan tuetaan kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä ehkäisevän päihdetyön osalta.**
- **Ehkäisevää päihdetyötä tekevien järjestöjen toimintaedellytykset tulee turvata valtionavustusjärjestelmän uudistamisessa. Jatkosuunnittelussa tulee huomioida laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015) sekä vuoteen 2025 voimassaoleva THL:n koordinoima Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma.**
- **Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä tulee päivittää vastaamaan uutta sote-rakennetta niin, että hyvinvointialueilla/maakunnilla on osaltaan vastuu varmistaa päihdehaittojen ehkäisytyön toteutuminen omalla alueellaan yhdessä kuntien ja järjestöjen kanssa.**

Esimerkkejä päihteiden vaikutuksesta turvallisuuteen:

- Päihteiden käyttö herättää yleisesti turvattomuuden tunnetta väestössä.
- Alkoholi on merkittävä kaatumistapaturmien aiheuttaja etenkin 50–64-vuotiailla, ja lähes puolet kaatumiskuolemista tässä ikäryhmässä tapahtuu päihtyneenä.
- Rikoslajeista eniten huolta ihmisissä herättää rattijuopumus.
- Alkoholiin liittyvien tappojen määrä kasvoi 30 prosenttia, kun alkoholin saatavuutta laajennettiin vuodesta 2017 vuoteen 2018.
- Huumausainerikokset indikoivat huumeiden käytön lisääntymistä, kuten huumaavista aineista päihtyneiden rattijuoppojen määrä (40 %).
- Huumeakuolemat ja nuorten huumeiden ongelmakäyttö ovat kasvussa, ja niihin liittyy usein varhain alkanut syrjäytyminen ja päihdekokeilut
- Naiset kohtaavat Suomessa lähisuhdeväkivaltaa EU-maista toiseksi eniten.
- Noin 70 000 lasta elää Suomessa perheissä, joissa toisella tai molemmalla vanhemmalla on vakava päihdeongelma
- Moni lastensuojelulaitokseen sijoitettu oireilee vakavasti päihteitä käyttämällä, mutta ei saa ongelmiinsa tarpeeksi tukea (ks. esim. Eduskunnan oikeusasiamiehen laitoksiin tehdyt tarkastukset)
- Alkoholinkäyttöön liittyy runsaasti liitännäisiä haittoja muille kuin käyttäjälle itselleen (taulukko 1)

Taulukko 1. Alkoholiin liitännäisiä haittoja muille kuin käyttäjälle itselleen

Terveys ja turvallisuus	Yhteiskunta	Perheet ja lapset	Raskauden aikainen käyttö ja sikiövauriot
Pahoinpitelyt, tapot ja muut väkivaltarikokset	Terveydenhuollon kustannukset	Lasten tarpeiden laiminlyönti	Fetaalialkoholisyndrooma (FAS) ja muut vakavat kehityshäiriöt
Liikenneonnettomuudet	Järjestyshäiriöt julkisilla paikoilla	Lähisuhdeväkivalta	Alhainen syntymäpaino
Työturvallisuuden vaarantuminen	Poliisin- ja pelastustoimen kustannukset	Vanhemmuuden ongelmat ja avioerot	Epigeneettiset ylisukupolviset vaikutukset kehitykseen
Tulipalot	Ilkivallan kulut	Mielenterveys ja päihdeongelmat	
Muu riskikäyttäytyminen, mm. tartuntataudit	Vankeinhoito-järjestelmän kulut	Taloudelliset ongelmat	
	Oikeudenkäyntien kulut		
	Alentunut tuottavuus		

Maailman terveysjärjestö WHO on laatinut yhdessä Maailman talousfoorumin kanssa **alkoholihaittojen ehkäisyn kannalta** ns. ”best buys” -toimenpiteet, joihin lukeutuvat vero- ja hintapolitiikka sekä alkoholin saatavuuden ja mainonnan rajoittaminen. Tutkimusnäyttö osoittaa, että saatavuus, mainonta ja hinta vaikuttavat alkoholin kulutukseen ja sitä kautta siitä syntyviin haittoihin.

Alkoholipolitiikan päämääränä on edistää väestön terveyttä ja vähentää alkoholista koituvia haittoja, eikä toteuttaa alkoholipoliittisia päätöksiä ensisijaisesti elinkeinoelämän intresseistä käsin. Tavoite koskee kaikkia hallinnonaloja ja päätöksentekoa, ja on ensisijainen kaikkiin muihin intresseihin nähden. OECD:n mukaan alkoholipolitiikka on malliesimerkki alueesta, jossa valtion sääntelytoimenpiteet ovat oikeutettuja taloudellisten, terveydellisten ja sosiaalisten näkökohtien perusteella. Nämä toimet vahvistavat myös sisäistä turvallisuutta.

Kuntien ja hyvinvointialueiden/maakuntien hyvinvointikertomuksia ja hyvinvointi-indikaattoreita tulisi **poliittisessa päätöksenteossa** ohjata seuraamaan turvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä sekä ehkäisevän päihdetyön toimenpiteitä ja niiden toteutumista. EHYT katsoo, että turvallisuutta proaktiivisesti tukevien toimien ja niiden resurssien näkyväksi tekeminen kuntien ja hyvinvointialueiden päätöksenteossa edesauttaa ehkäisevän turvallisuustyön pitkäjänteistä kehittämistä, sen tarkoituksenmukaista kohdentamista sekä riittävän resursoinnin saavuttamista.

Päihdeongelmien ehkäisy on kunnille ja hyvinvointialueille tärkeää turvallisuuden tukemista laajemminkin, muun muassa työllisyys ja sosiaali- sekä terveysmenojen näkökulmasta. **Järjestöjen kehittämiä ehkäisevän päihdetyön toimintamalleja on syytä ottaa käyttöön ja edelleen kehittää** terveydenhuollossa ja työpaikoilla (mm. varhainen puuttuminen), perheissä (vanhemmuustaidot) sekä kouluissa (elämäntaitoja tukeva ja muu koulupohjainen ehkäisevä työ ja puheeksioton menetelmien kouluttaminen oppilashuollon ammattilaisille).

WHO:n suositusten mukaan tehokkaita tapoja ehkäistä lapsiin ja nuoriin kohdistuvaa väkivaltaa ovat muun muassa vanhemmuuden ja varhaisen kasvun tuen ohjelmat, koulupohjaiset sosiaalisten ja akateemisten taitojen ohjelmat, tuen suuntaaminen korkeassa riskissä oleville nuorille (terapia, työllistymisen tuki, ongelmakeskittymiin puuttuminen, päihde-ehkäisy, yhteisötyö) sekä taloudelliseen syrjäytymiseen ja köyhyyteen puuttuminen.

Ennaltaehkäisevän toiminnan suunnittelussa tulisi huomioida YK:n huumeiden ja rikollisuuden torjunnasta vastaava toimiston (UNODC) julkaisemat kansainvälisen päihdetyön standardit sekä muut laajapohjaisesti valmistellut kansainväliset lähteet ja suositukset. Kansallisesti hyvä lisätietojen lähde on THL:n ylläpitämä sivusto ehkäisevästä päihdetyöstä.

Lisäksi aiheeseen liittyvät ja sitä tukevat muun muassa alla mainitut kansalliset linjaukset ja strategiat:

- Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma 2015–2025 (päivitetään 2020)
- Päihde- ja riippuvuusstrategia (päivitetään 2020)
- Mielenveysstrategia 2020–2030
- Koti- ja vapaa-ajan tapaturmien ehkäisyn tavoiteohjelma vuosille 2021–2030 (valmisteilla)
- Turvallisuutta kaikkialla – paikallisen ja alueellisen turvallisuussuunnittelun kansalliset linjaukset

2) Syrjäytymisen ja polarisaation ehkäisy

Kaikkiin väestöryhmiin ja sisäisen turvallisuuden osa-alueisiin keskeisesti vaikuttava aihe on syrjäytymisen ja eri väestöryhmien välisen polarisaation ehkäisy, jonka tulisi olla kaiken poliittisen päätöksenteon keskiössä. Kansalaisten turvallisuuden tunteeseen vaikutetaan usein enemmän hyvinvointitoimenpiteillä kuin turvallisuustoimenpiteillä.

Poliittisilla päätöksillä tulee turvata kansalaisjärjestötoiminnan ja kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytykset turvaamalla kansalaisjärjestöjen rahoituspohja ja autonominen toiminta. Kansalaisjärjestöjen toiminta on turvattava myös sosiaali- ja terveydenhuollon rakenneuudistuksessa.

Kansalaisjärjestöjen toiminta vähentää eriarvoisuutta ja edistää sisäistä turvallisuutta muun muassa toteuttamalla erityisen heikossa asemassa oleville kansalaisille suunnattua toimintaa, ylläpitämällä matalan kynnyksen toimintaa ja kohtaamispaikkoja sekä tekemällä monimuotoisesti terveyttä edistävää, haittoja vähentävää ja hyvinvointia ylläpitävää toimintaa sekä edunvalvontatyötä lähellä kansalaisia.

Esimerkiksi kansalaisjärjestöjen matalan kynnyksen kohtaamispaikat operoivat palvelujärjestelmän ulkopuolelta yhteistyössä virallisen palvelujärjestelmän kanssa. Anonymiteetti on tärkeää, ja aina ei tarvitse syntyä virallista asiakkuutta, mutta tarvittaessa ihmisiä ohjataan oikeaan ja tarpeelliseen palveluun julkiselle sektorille. Tämä synnyttää turvallisuuden tunnetta yksilötasolla tavalla, joka säteilee laajemminkin lähiyhteisöihin, keventää julkisen palvelujärjestelmän taakkaa ja toisaalta ohjaa sinne oikea-aikaisesti. Kansalaisjärjestöjen toiminnan kautta jaetaan myös laajemmin tietoa turvallisuutta parantavista toimista ja viedään hyviä käytäntöjä osaksi kansalaisten jokapäiväistä arkea.

Toimiva demokraattinen yhteiskunta edellyttää korkeaa luottamusta. Sisäisen turvallisuuden arvioissa on esitetty huoli, että tulevien vuosien aikana yhteiskuntarauhaa pyritään horjuttamaan vaikuttamalla haavoittuvimpaan väestöön eli niihin, joille kasaantuu eniten sosioekonomisia ongelmia. Tähän liittyy muun muassa informaatiovaikuttaminen ja disinformaatio, joilla lisätään vastakkainasetteluja ja murennetaan luottamusta organisaatioita ja viranomaisia kohtaan. Hybridivaikuttamisen muotoihin ja seurantaan tulee kiinnittää nykyistä suurempaa huomiota. Viha- ja väkivaltapuhe muun muassa sosiaalisessa mediassa luovat pohjaa ääriliikkeille ja aatteelliselle väkivallalle. Medialukutaito **edistää sisäistä turvallisuutta** antamalla valmiuksia lähdekritiikkiin, argumentaatiotaitoihin sekä toisen ihmisen kohtaamiseen kunnioittavalla tavalla myös sosiaalisessa mediassa.

Poliittisilla päätöksillä voidaan vahvistaa kansalaisten mediasivistystä ja medialukutaitoa. Esimerkki konkreettisesta päätöksestä on ns. kansalaistaidon tuominen takaisin peruskoulun opetukseen, erityisesti medialukutaidon painotuksilla. Medialukutaidon vahvistamisessa voidaan hyödyntää myös kansalaisjärjestöjä mediataitojen ja -tietojen kehittäjinä ja toteuttajina eri kohderyhmille.

3) Erityisen haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten palvelut ja varhainen tuki

Matala sosioekonominen asema lisää riskiä olla rikoksen tekijänä sekä uhrina. Väkivaltarikollisuus on keskittynyt suhteellisen pieneen sosiaalisesti syrjäytyneiden, päihteitä ongelmallisesti käyttävien ihmisten ryhmään, jossa myös riski joutua väkivallan uhriksi on moninkertainen valtaväestöön nähden.

Riittävät ja tarpeenmukaiset palvelut ja muu tuki ovat avainasemassa päihteiden käyttöön liittyvän syrjäytymisen vähentämisessä, johon liittyy myös ylisukupolvisen periytyvyyden riski. **Poliittisessa**

päätöksenteossa tulisi turvata riittävät resurssit ja toimintaedellytykset yhteiskunnan eri

sektoreille, jotka kohtaavat, hoitavat tai yrittävät tavoittaa syrjäytymisvaarassa olevia ihmisiä ja heidän perheitään. Ehkäisevän päihdetyön, korjaavan päihdetyön ja haittojen vähentämisen osaamista sekä menetelmiä on hyödynnettävä apua ja tukea annettaessa.

Tärkeässä osassa ovat yksilöille ja heidän läheisilleen, so. perheille, tarjottu varhainen tuki, päihdeongelmista kärsivien oikea-aikainen ja helposti saatava hoito ja kuntoutus sekä kuntoutuksen jälkeinen riittävä tuki. Palveluiden tulee olla saatavissa helposti ilman byrokratiaa ja siirtymisen palvelumuodosta toiseen tulisi tapahtua mahdollisimman sujuvasti ns. yhden luokun periaatteella. Työntekijöiden vastuuta ja sitoutumista asiakkaisiinsa tulee vahvistaa oma työntekijä -tyyppisellä työskentelyllä. Järjestöjen matalan kynnyksen palveluja tulee hyödyntää julkisia palveluja täydentävinä tahoina: arjen tukena, palveluihin ohjaajina ja luottamuksen muodostamisessa.

Ongelmien periytyvyyden ehkäisemiseksi tulee panostaa laadukkaaseen lastensuojeluun, ja kehittää ehkäisevän päihdetyön ja muun tuen muotoja varsinkin niille lapsille ja nuorille, joilla on varhain alkaneita päihdekokeiluja ja tästä johtuneita lastensuojelun asiakkuuksia tai sijoituksia. Syrjäytymisvaarassa olevien lasten koulunkäyntiä on lisäksi tuettava. Oppivelvollisuuden ulottaminen koskemaan toista astetta on ollut tässä tärkeä poliittinen päätös, mutta päätöstä on tuettava myös riittäväillä oppilashuollon resursseilla. Myös kansalaisjärjestöissä kehitettyjä tuen malleja olisi saatava laajaan käyttöön, jotta esimerkiksi päihteitä koskevia kysymyksiä osattaisiin käsitellä luontevasti ja kiihkottomasti. Erilaiset tukimallit ja -materiaalit tulisi jalkauttaa valtakunnallisesti osaksi lapsia ja nuoria kohtaavien ammattilaisten työtä.

Yksi tärkeä käytännön toimi on ehkäistä palveluissa tapahtuvia ulossulkemisen yms. tilanteita kouluttamalla sekä kansalaisia että virkamiehiä ja eri ammattiryhmiä vallitsevasta perusoikeuslainsäädännöstä ja myös muusta lainsäädännöstä, joka on säädetty turvaamaan kansalaisten oikeudet riittävään tukeen ja palveluihin ja myös hyvään hallintoon. Myös tässä on hyvä hyödyntää kansalaisjärjestöjen osaamista. Oikeusturvan ja oikeusvaltioperiaatteiden kehittäminen ja ylläpitäminen on tärkeää, sillä syrjäytymiseen liittyy paljon yhteiskunnallisen ulossulkemisen kokemuksia, jotka lisäävät heikossa asemassa olevien ammattiryhmien epäluottamusta yhteiskuntaan ja sen palveluihin ja viranomaisiin. Myös tämä epäluottamus periytyy.

Avoin keskustelu, huumeidenkäyttöön liittyvän stigman purku, päihdepalvelujen vahvistaminen ja päihteidenkäytön puheeksiottaminen matalalla kynnyksellä tukevat huumeita käyttäviä henkilöitä hallitsemaan ja vähentämään päihteidenkäyttöään. Huumeidenkäytön hallinnassa ja haittojen ehkäisyssä on tärkeitä kouluttaa eri alojen ammattilaisia ja vapaaehtoisia ottamaan huumeidenkäyttö puheeksi ja ohjaamaan tuen piiriin.

Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry toimii koko maassa ja koko väestön parissa terveiden elämäntapojen edistämiseksi. Alkoholiin, tupakkaan ja huumeisiin liittyvän ehkäisevän työn

ohella EHYT ry ehkäisee pelaamisesta syntyviä haittoja. Työmme pohjautuu tutkittuun tietoon ja näyttöön perustuviin menetelmiin. Lisätietoja: www.ehyt.fi

Valtakunnallinen Ehkäisevän päihdetyön järjestöverkosto toteuttaa ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelmaa sekä tukee päihdetyötä tekeviä järjestöjä sen toteuttamisessa. Järjestöverkostoon kuuluu 56 ehkäisevää päihdetyötä tekevää valtakunnallista järjestöä, ja verkosto kokoaa yhteen päihdealan järjestöjen osaamisen ja asiantuntemuksen ja tarjoaa tukea ja materiaalia kunnille sekä hyvinvointialueille. EHYT ry koordinoi verkoston toimintaa. Lisätietoja: www.ept-verkosto.fi

Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry
Toiminnanjohtaja Juha Mikkonen